

Világnézet – világérzet

A századforduló, azaz a 19. század utolsó és a 20. század első évei a magyar nyomtatott sajtó történetének egyik – ha nem a – virágkora. Nemcsak azért, mert számtalan újság jelent meg, de legalább ilyen mértékben azért is, mert annak a számtalan újságnak nem csekély hányadát igen magas szinten írták tele. Manapság már könyvtárba sem kell föltétlenül menni azért, hogy erről megbizonyosodjunk, otthonunk melegében, kedvenc fotelünkből lapozgathatjuk az Arcanum révén a régi napi- és hetilapok, folyóiratok jelentős részét. A közéleti és kulturális hírek, elemző írások mellett tárcákat, folytatásos regényeket, novellákat, sőt, verseket élvezhetünk szinte mindegyik periodikában, függetlenül attól, hogy kulturális-művészeti vagy politikai, netán ismeretterjesztő, szórakoztató jellegű-e. És ez a fajta *literátus újságírás* évtizedeken keresztül jellemző maradt a magyar sajtóra. Sem a két háború közötti időszak, sem a szocializmus nem változtatta meg alapvetően ezt a jellegzetességét (noha utóbbi azért módosította valamelyest). Az azonban – akár az Arcanumot böngészve is – könnyen belátható, hogy a rendszerváltozásig a magyar újságírás közel, nem egyszer kéz a kézben járt a szépirodalommal. A kilencvenes években ránk törő vadkapitalizmus aztán ezt is alapjaiban változtatta meg, a literátus újságírást fölváltotta az úgynevezett *információs újságírás*, amelytől a nyelvet, irodalmat, szép ívű mondatokat kedvelő olvasó vagy sikítófrászt kapott, vagy

sírva fakadt, ám amelyet ma már jobb híján visszasírunk, hiszen amit napjainkban újságírás címen alatt elének tárnak, azt minősíteni sem érdemes (nem is lehetséges).

Domonkos László még abban a korszakban tanulta a szakmát, amikor az újságíróknak gyakran voltak szépirodalmi ambíciói. Akkor, amikor a szerkesztők még tudták, mi az alany és az állítmány, hová és hány jelzőt érdemes tenni, mi a tárgy, melyek a határozószók, s ezeket a nyelvi-nyelvtani elemeket logikai, racionális és – messze nem utolsósorban! – esztétikai szempontok szerint kell (!) elrendezni a mondatban, szövegben. Akkor, amikor a hírlapírótól elvárták, hogy legyen

érzéke a nyelvhez, tudjon vele bánni, érezze árnyalatait, rétegeit.

Domonkos a szegedi megyei lapoknál tanulta a szakmát. És csiszolta a nyelvet, amelyhez bensőséges kapcsolat fűzte, fűzi. Fűti is ez a nexus, hiszen ha nem lenne a nyelv szerelmese, nem merülne el oly szívesen a mélységeiben.

Az említett virágkorban is elő-előfordult, hogy egy-egy zsurnaliszta szépíróvá vált, bár több olyan szépíróról tudunk (régén is, ma is), aki a szépirodalom mellett – mintegy mellékesen, nem ritkán kenyérkereset céljából – foglalkozott (foglalkozik) hírlapírással is. Ám a magyar sajtó rendszerváltozás utáni átalakulása után mintha megszorodott volna azon újságírók száma, akik a szépirodalom felé fordultak. Az ok egyszerű és érthető: a *literátus újságírás* hanyatlásával terepet, felületet kellett keresniük a bennük munkálkodó késztetéseknek.

Domonkos Lászlóval is ez történt. Noha a rendszerváltozás előtt is foglalkoztatta a szépírás, próbálkozott is vele, leküzdhetetlen szükségét annak, hogy szépíróként nyilatkozzon meg, a megváltozott világban kezdte érezni. Korábban is művelte az esszé műfaját, amely egyike a legnehezebbeknek, s amelynek színe-java egyértelműen

szépirodalom, távolról sem „csupán” publicisztika. Domonkos kiváló esszéista volt, s esszéi egyre művesebbek és irodalmibbak lettek az évek során. Ám azt a bizonyos késztetést, amely ott munkált benne, nem tudták kielégíteni az esszék. Novellákba fogott, s egyre többet és egyre biztosabb kézzel formált.

A Domonkos-novella a Domonkos-esszéből sarjad, ezt nem nehéz észrevenni. Nyelvi és gondolati síkon is jól kirajzolódnak azok a sajátosságok, amelyek alátámasztják ezt a megállapítást. Ugyanakkor ahogy telik az idő, ezek az elbeszélések egyre távolodnak az esszéktől, írójuk egyre szabadabban, vagy talán helyesebb volna úgy fogalmazni: mind fölszabadultabban kezeli a történeteit, a figuráit, az eseményeket, a háttérét. Ami megmarad, az az erős gondolati töltet. A Domonkos-novella soha nem öncélú, soha nem csak a sztori, mindig mögé kell nézni, kifejteni belőle a gondolati tartalmat, a... A mondanivalót? Nem, nem ez a jó szó. Eszmeiséget inkább. Világnézetet, világerzetet. Ettől válik igazán izgalmassá Domonkos László novelláit olvasni. Olvassuk hát!

Bene Zoltán